

Bohdan Bejze

W sprawie badań nad filozofią Boga

Collectanea Theologica 37/1, 205-209

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Bp. BOHDAN BEJZE, ŁÓDŹ

W SPRAWIE BADAŃ NAD FILOZOFIĄ BOGA

W artykule *Problemy dyskusyjne w teodycei tomistycznej*, zamieszczonym w drugim numerze warszawskiego półrocznika filozoficznego „*Studia Philosophiae Christianae*”, opublikowałem rezultaty ankiety, którą przeprowadziłem na wiosnę 1965 r. wśród profesorów teodycei, wykładających ten przedmiot w polskich zakładach teologicznych. Ankieta dotyczyła rozbieżności w sposobie rozumienia niektórych wybranych zagadnień z zakresu tomistycznej filozofii Boga i składała się z sześciu pytań. Celem artykułu referującego wypowiedzi uczestników ankiety było wykazanie potrzeby zorganizowanych badań nad filozoficzną problematyką Boga. W zakończeniu owego artykułu wyraziłem przekonanie, że „im obfitszy zbierze się materiał na temat rozbieżnych interpretacji z dziedziny teodycei, tym łatwiej będzie można ustalić rozwiązania trafne” oraz wspominałem o zamiarze kontynuowania badań dotyczących odnośnych rozbieżności.

Podjmując ten zamiar, zwracam się niniejszym do filozofów zajmujących się teistyczną filozofią Boga z prośbą o osobiste wypowiedzi na sformułowane poniżej tematy. Obejmują one w jedenastu punktach szereg problemów teodycealnych, rozwiązywanych dotychczas rozmaicie, które powinny się stać przedmiotem pracy badawczej, w miarę możliwości zespołowej.

W stosunku do ankiety z roku 1965 obecny, przedstawiony poniżej zbiór pytań jest znacznie (bo niemal podwójnie) liczniejszy, te zaś pytania, które znajdowały się już w ankiecie poprzedniej zostały obecnie w dużym stopniu zmienione.

Wdzięczny będę za wypowiedzi każdego rozmiaru i dotyczące zarówno wszystkich, jak i niektórych tylko kwestii.

Z góry dziękuję za nadsyłanie tekstów odpowiedzi na adres:

Ks. bp Bohdan Bejze
Łódź

Seminarium Duchowne
ul. św. Stanisława 14

A oto pytania obecnej ankiety:

I. FILOZOFIA BOGA W ŚWIECIE WSPÓŁCZESNYM

Który z systemów filozofii Boga może sprostać wymaganiom współczesnej metodologii nauk filozoficznych; odpowiadać mentalności dzisiejszego człowieka (aby go zainteresować i przekonać);

stanować podstawę kultury duchowej ludzi, którzy należą do rozmaitych wyznań religijnych a nawet rozmaicie odnoszą się do faktu objawienia, ale uznają istnienie jednego Boga?

II. KONCEPCJA TOMISTYCZNEJ FILOZOFII BOGA

Czy tomistyczna filozofia Boga stanowi jedną z gałęzi tak zwanej metafizyki szczegółowej;

czy też należy do filozofii bytu nazywanej ontologią?

Jak w tym drugim wypadku powinno się pojmować stosunek między filozofią Boga a dowodami na istnienie Boga opartymi na faktach, które stanowią przedmiot nauk przyrodniczych, historii kultury, psychologii?

Czy może należy uznać dwie różne koncepcje filozofii Boga: jedną — jako fragment ontologii; drugą — jako zbiór wszelkiego rodzaju argumentów wykazujących istnienie Boga?

III. ROLA „PIĘCIU DRÓG”

Czy w tomistycznej filozofii Boga należy przedstawiać „pięć dróg” jako metodyczne uzasadnienie prawdziwości przesvědadczenia — które bywa zdobywane w rozmaity sposób — że Bóg istnieje;

czy też — pomijając posiadane przesvědadczenie o istnieniu Boga — jako tłumaczenie rzeczywistości skutkowej, które przeprowadzamy w toku metafizycznego poznawania świata?

IV. PUNKT WYJŚCIA „PIĘCIU DRÓG”

Czy w „pięciu drogach” należy tłumaczyć byty skutkowe w aspekcie ruchu, uprzączynowania sprawczego, przygodności, ustopniowania doskonałości, celowości — nie zajmując się w każdej z „dróg” aktem istnienia odnośnych bytów;

czy też w każdej z „pięciu dróg” należy tłumaczyć istnienie bytów skutkowych — formułując odrębne „drogi” dlatego, że skutkowość przejawia się w bytach w różny sposób, mianowicie za pośrednictwem ruchu, uprzączynowania sprawczego, przygodności, ustopniowania doskonałości i celowości?

V. ANALOGIA A „PIĘĆ DRÓG”

Czy można zbudować „pięć dróg” poprawnie z punktu widzenia metafizycznego bez świadomego zastosowania w nich analogii;

czy też w konkluzji „pięciu dróg” (w zdaniach: istnieje Byt Poruszający Nieporuszany; istnieje Pierwsza Przyczyna Sprawcza itd.) należy świadomie użyć pojęcia bytu jako pojęcia analogicznego;

a może nawet w punkcie wyjścia „pięciu dróg” należy uznać, że byty skutkowe, które w „drogach” tłumaczymy, posiadają strukturę analogiczną?

VI. WŚRÓD PROBLEMÓW „DROGI PIERWSZEJ”

Czy punktem wyjścia „drogi pierwszej”, w której posługujemy się pojęciami możności i aktu, może być analiza każdej z postaci ruchu, jakie zna współczesna fizyka?

VII. WŚRÓD PROBLEMÓW „DROGI DRUGIEJ”

Co należy brać pod uwagę w punkcie wyjścia „drogi drugiej”:

czy powstawanie bytów nowych uprzączynowanych;

czy trwanie w istnieniu bytów uprzączynowanych;

czy też zarówno fakt powstawania, jak i trwania w istnieniu bytów uprzączynowanych?

VIII. WŚRÓD PROBLEMÓW „DROGI TRZECIEJ”

Czy w „drodze trzeciej” zajmującej się bytami przygodnymi należy fakt przygodności łączyć z faktem realnej różnicy między istotą a istnieniem;

czy też można lub nawet należy w „drodze trzeciej” przygodność bytu rozważać niezależnie od różnicy między istotą a istnieniem?

IX. WŚRÓD PROBLEMÓW „DROGI CZWARTEJ”

Jaka jest wartość dowodowa „drogi czwartej”;
 czy słuszne jest zdanie, że w celu uniknięcia zarzutu aprioryzmu należy „drogę czwartą sprowadzać do jakiejś innej drogi, np. do „drogi trzeciej”;
 czy też słuszne jest zdanie następujące: ponieważ podstawą „drogi czwartej” są doskonałości bytowe ustopniowane, a więc uprzyczynowane i analogiczne, przeto można do niej sprowadzić wszystkie pozostałe „drogi”?

X. WŚRÓD PROBLEMÓW „DROGI PIĄTEJ”

Do jakiego wniosku doprowadza „droga piąta”:
 czy tylko do twierdzenia, że istnieje Rozum, który jest autorem porządku w świecie przez to, że tworzy świat, nadając mu formę i pewne wyznaczone wraz z formą cele;
 czy również do uznania, że istnieje racja działania, jako najwyższe Dobro, będące przedmiotem poznania i pożądania wszystkich bytów różnych od Niego?

XI. PROBLEMY INNE

Jakie inne problemy dotyczące istnienia Boga, jak również istoty i przymiotów Boga domagają się przeprowadzenia badań zarówno w zakresie tomistycznej filozofii Boga, jak i w zakresie innych systemów filozofii Boga?

PROBLEMATATA ACTUALIA PHILOSOPHIAE DEI INVESTIGANDA

Ad investiganda actualia problemata philosophiae Dei, seu theologiae naturalis, a Philosophis huius disciplinae studio deditis impetrare velim argumenta ab eis enuntiata ad aliqua themata selecta, quae infra proponere audeo. Gratus omnibus ero pro responsis quantovis spatio explanatis, quacunquē lingua Europae Occidentalis exaratis.

Nunc gratias quam maximas ago pro argumentis scriptis, quae humanissime rogo, ut ad me mittantur:

Bp Bohdan Bejze
 Seminarium Duchowne
 ul. św. Stanisława 14
 Ł ó d ź POLONIA

vel. Mons. Bohdan Bejze
 Episcopus tit. Idassensis
 Pontificium Collegium Polonorum
 Piazza Remuria, 2A
 R o m a ITALIA

En quaestionum series:

I. PHILOSOPHIA DEI IN MUNDO HUIUS TEMPORIS

Quodam systema philosophiae Dei potest:
 adaequare exigentias hodiernae methodologiae scientiarum philosophicarum;
 convenire ad mentalitatem hominis huius temporis (ut illum occupet atque convincet);

constituere fundamentum culturae spiritualis hominum, qui diversarum religionum sunt, immo se diversimode ad Revelationem referunt, attamen unum Deum esse agnoscunt?

II CONCEPTIO PHILOSOPHIAE DEI THOMISTICAE

Utrum philosophia Dei thomistica sit exercenda ut una ex partium sic dictae metaphysicae specialis;

an ut pars philosophiae entis, quam ontologiam vocant? Quomodo altero in casu intelligenda sit relatio philosophiam Dei inter et argumenta, quibus Deum esse probatur, quaeque rebus nituntur illis, quae constituunt obiectum scientiarum naturalium, historiae culturae, psychologiae?

An fortasse agnoscendae sint duae diversae conceptiones philosophiae Dei: una scilicet utpote pars ontologiae, altera vero ut collectus cuiusvis generis argumentorum, quibus Deum esse demonstretur?

III. PARTES „QUINQUE VIARUM”

Utrum in philosophia Dei thomistica „quinque viae” proponendae sint uti methodica demonstratio veritatis persuasionis — quam homo diversimode sibi acquirat — de eo quod Deus est:

an potius — praetermittendo habitam hanc persuasionem de existentia Dei — ut explicato effectum, quam experimur mundum metaphysice cognoscendo?

IV. INITIUM „QUINQUE VIARUM”

Utrum in „quinque viis” explicandi sint effectus sub aspectu motus, causalitatis efficientis, contingentiae, graduum perfectionum et finalitatis, non attingendo in omni „via” ipsum actum existentiae eorundem effectuum;

an potius in quacumque „via” exponere oporteat existentiam effectuum, diversas „vias” evolvendo propterea quod character effectus multimodis in entibus manifestatur, per motum videlicet, causalitatem efficientem, contingentiam, gradus perfectionum necnon finalitatem?

V. ANALOGIA ET „QUINQUE VIAE”

Utrum construi possint „quinque viae”, sub aspectu metaphysico recte, sine conscio usu, in iis constituendis, analogiae;

an potius in „quinque viarum” conclusionibus (in propositis: existit Primus Motor Immobilis, existit Causa Prima Efficiens etc.) conscie adhibere oporteat conceptum entis ut analogicum;

an fortasse etiam in ipso initio „quinque viarum” agnoscendum sit, quod illi effectus, qui „viis” explanantur, structuram analogicam habeant,

VI INTER PROBLEMATA „PRIMAE VIAE”

Potestne „prima via”, in qua utimur quidem conceptibus potentiae et actus, initium sumere ex analysi cuiusvis generis motus, quae in hodierna physica recognoscuntur?

VII. INTER PROBLEMATA „SECUNDAE VIAE”

Quid nobis animadvertendum sit in ipso initio „secundae viae”:

utrum fieri entium novorum, ab alio causatorum;

an conservari in esse entium causatorum;

an etiam tum fieri tum conservari in esse entium causatorum?

VIII. INTER PROBLEMATATA „TERTIAE VIAE”

Utrum in „tertia via”, in qua per entia contingentia progreditur, ipsam contingentiam oporteat coniungere cum reali distinctione inter essentiam et existentiam;

an potius possit vel etiam oporteat in „tertia via” contingentiam hanc considerare independente a distinctione inter essentiam et existentiam?

IX. INTER PROBLEMATATA „QUARTAE VIAE”

Quaenam sit vis probativa „quartae viae”

utrum rectum appareat hoc propositum, nempe: ut evitetur apriorismus, „quarta via” reducenda sit ad aliam quamlibet viam, e. g. ad „tertiam”;

an potius recte sonet tale assertum: quia fundamentum „quartae viae” constituunt perfectiones entium per gradus sumptae, perfectiones nempe causatae ab alio et analogicae, ergo ad hanc „viam” caeterae omnes reduci possint?

X. INTER PROBLEMATATA „QUINTAE VIAE”

Quaenam conclusio „quintam viam” sequatur:

utrum an asserendum tantum, quod existat Agens per intellectum, quod sit ordinis in mundo auctor eo, quod praebuit ei formam et cum illa certos ac designatos fines;

an etiam ad agnoscendum, quod existat ratio actionis, tamquam Bonum Supremum simul et obiectum cognitionis et appetitus omnium caeterorum entium, ab Illo plane distinctorum?

XI. ALIA PROBLEMATATA

Quaenam alia problemata, quae tum existentiam tum essentiam Dei divinaeque attributa spectant particulare examen sane exigant, cum si agatur de philosophia Dei thomistica, tum etiam si alia philosophiae Dei systemata attingamus?